

ЗМІЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ПІДҐРУНТЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Лисяк Л. В., Гетьман Д. О.

Визначено склад регіональних фінансових ресурсів і зміст поняття «фінансовий потенціал регіону». Визначена роль регіональних фінансових ресурсів у формуванні конкурентних ринкових переваг та фінансової конкурентоспроможності в цілому. Для прикладу розглянуто структуру бюджету Дніпропетровської області з визначенням джерел фінансування програм регіонального розвитку. Розроблена авторська схема конкурентних переваг регіону. Запропонована укрупнена система показників визначення фінансової конкурентоспроможності регіону. Здійснено компаративний аналіз Стратегій регіонального розвитку, на основі чого запропоновано авторську інтерпретацію механізму формування і реалізації Стратегій/програм регіонального розвитку із забезпеченням конкурентних переваг.

Определен состав региональных финансовых ресурсов и содержание понятия «финансовый потенциал региона». Определена роль региональных финансовых ресурсов в формировании конкурентных рыночных преимуществ и финансовой конкурентоспособности в целом. Для примера рассмотрена структура бюджета Днепропетровской области с определением источников финансирования программ регионального развития. Разработана авторская схема конкурентных преимуществ региона. Предложенная укрупненная система показателей определения финансовой конкурентоспособности региона. Осуществлен компаративный анализ стратегий регионального развития, на основе чего предложена авторская интерпретация механизма формирования и реализации стратегий / программ регионального развития с обеспечением конкурентных преимуществ

The composition of the regional financial resources and the concept of «financial potential of the region» are described. Their role in the formation of specific competitive advantages and financial competitiveness as a whole is indicated. As an example, the structure of Dnipropetrovs'k region' budget with determining sources of financing regional development programs is characterized. The authorial diagram of regional competitive advantages is constructed. Integrated system of indicators for the definition of the regional financial competitiveness is proposed. Comparative analysis of regional development strategies has been done, which is basis for the authorial interpretation of the mechanism of formation and implementation strategies / programs for regional development to provide competitive advantages.

Лисяк Л. В.

д-р екон. наук, проф.,
зав. каф. фінансів УМСФ
L_Lubov@ua.fm
аспірант УМСФ

Гетьман Д. О.

УМСФ – Університет митної справи та фінансів, м. Дніпропетровськ.

УДК 336.15+354

Лисяк Л. В., Гетьман Д. О.

ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ПІДГРУНТЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. У контексті проблем глобалізації особливого значення набувають проблеми забезпечення сталого економічного розвитку регіонів, оскільки саме регіон є самодостатнім соціально-економічним організмом, що виступає міцним підґрунтям для забезпечення ефективного функціонування країни. В зв'язку з цим сформувалася нагальна потреба щодо пошуку інноваційних інструментів та механізмів, в першу чергу, – фінансових, здатних забезпечити високий рівень соціально-економічного розвитку та конкурентоспроможності регіону. Враховуючи вирішальну роль фінансової складової в сучасних умовах регіоналізації актуальним питанням є зміцнення фінансового потенціалу та забезпечення саме фінансової конкурентоспроможності регіонів. Потреба у функціонуванні на регіональному рівні механізму фінансової конкурентоспроможності з урахуванням специфіки і особливостей розвитку конкретного регіону актуалізує проблематику нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем розвитку системи регіональних фінансів, розвитку компонентів фінансового потенціалу та її значенню для забезпечення економічного зростання країни приділяється значна увага як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, зокрема О.І.Амоші, Ф.Алена, О.І.Барановського, Р. Бернарда, Б. Борна, М.У. Тейлора, П. Хартмана О.Д. Василика, В.М. Гейця, О.В. Герасименка, Я.В. Зінченка, В.М. Поворозник та багатьох інших. Водночас, незважаючи на значну кількість публікацій з даної проблематики, наукові дослідження присвячені окремим аспектам розвитку фінансового ринку в межах окремих сегментів – грошового ринку, ринку капіталу, ринку похідних фінансових інструментів, отже є фрагментарними і потребують системного розвитку. Крім того, у дослідженнях вчених недостатньо досліджено напрями, що стосуються визначення механізму фінансової конкурентоспроможності на регіональному рівні, його впливу на економічне зростання та формування дієвої моделі регіонального розвитку.

Метою статті є визначення теоретичних та практичних засад зміцнення фінансового потенціалу як підґрунтя конкурентоспроможності регіонів України.

Для досягнення поставленої мети слід вирішити наступні завдання:

- визначити конкурентні переваги регіонального розвитку та відмінності між фінансовими ресурсами і фінансовим потенціалом;
- сформулювати авторське бачення формування механізму реалізації конкурентних переваг регіонального розвитку в забезпеченні його високої фінансової конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під фінансовою конкурентоспроможністю регіону ми розуміємо здатність регіону ефективно використовувати власні фінансові ресурси, а також залучати фінансові ресурси на конкурентній основі із зовнішнього, стосовно регіону, середовища з метою розширення його сукупного фінансового потенціалу (у першу чергу, бюджетного, податкового, банківсько-кредитного, страхового, фондового та інвестиційного) [11]. Разом з тим, поширення в Україні зарубіжного досвіду державного управління територіальними господарськими комплексами, впровадження у ряді регіонів країни кластерних форм об'єднань підприємств з необхідністю потребує розробки відповідних фінансових інструментів для управління цими комплексами. В свою чергу, державні та територіальні органи управління потребують розробки механізмів фінансування довгострокових стратегічних програм, розробка яких має враховувати постійні зміни у ринковому середовищі.

Узагальнюючи напрацювання вчених та аналізуючи нормативно-правові документи, можна стверджувати, що сьогодні економічну структуру фінансів регіону (місцевих фінансів) складають доходи недержавних і державних підприємств (організацій), доходи місцевих бюджетів, дотації, субсидії і субвенції, цільові фонди органів місцевого самоврядування та підприємств, фонд регіонального розвитку, доходи домогосподарств тощо [1; 9; 10; 12]. За допомогою фінансів здійснюється організація раціонального і ефективного використання залучених ресурсів. Адже якщо фінансові ресурси не дають необхідної віддачі, це призводить до виникнення збитків, гальмування ділової активності і дестабілізації соціально-економічного розвитку регіону. За таких умов виникає необхідність проведення суттєвих змін як у структурі, так і в способах використання залучених ресурсів. У свою чергу, це потребує удосконалення стратегічних важелів управління фінансовими ресурсами на регіональному рівні, що формалізується у розробці довгострокових стратегій/програм.

Місцеві фінанси є важливою фінансово-правовою категорією, в основу якої покладено систему фінансових правовідносин, що виникають під час їх утворення, розподілу та використання на локальному (регіональному, місцевому) рівні [12]. Основна частина місцевих фінансів концентрується у місцевих бюджетах. Кошти місцевих бюджетів перебувають у розпорядженні органів місцевої влади й місцевого самоврядування.

Першим нормативно-правовим актом, який відновив розвиток місцевого самоврядування в Україні, заклав передумови для децентралізації бюджетної системи та формування автономних місцевих бюджетів, стала Європейська хартія про місцеве самоврядування, яку ратифіковано в Україні у 1997 р. Одним з останніх важливих нормативно-правових актів, що продовжує курс державної влади на децентралізацію, є «Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні», затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України Уряду від 1 квітня 2014 р. № 333. У цьому документі до основних сфер відповідальності на регіональному рівні віднесено такі завдання: планування регіонального розвитку, розвиток транспортної інфраструктури регіонального значення, утримання об'єктів спільної власності територіальних громад регіону, розвиток культури, спорту і туризму, спеціалізованої середньої освіти, спеціалізованої охорони здоров'я (третинний рівень). Передбачається докорінна перебудова системи місцевого самоврядування через те, що дотаційність 5419 бюджетів місцевого самоврядування сьогодні становить понад 70%, а 483 територіальні громади на 90% утримуються за рахунок коштів державного бюджету [5].

При створенні механізму фінансової конкурентоспроможності регіону важливий акцент має бути поставлений на розширенні фінансового потенціалу регіону. На відміну від фінансових ресурсів, фінансовий потенціал є передумовою забезпечення його позитивної динаміки за рахунок не лише наявних ресурсів, а й невикористаних (потенційних) можливостей. Отже, його основна відмінна риса полягає в переважному впливі внутрішніх і зовнішніх нереалізованих можливостей на розвиток певного регіону. Фінансовий потенціал відображає фінансову міць або здатність регіону (окремих його суб'єктів) брати участь у створенні матеріальних благ і наданні послуг. Фінансовий потенціал характеризується сукупністю тих засобів, джерел, запасів або фінансових можливостей, якими володіє регіон і які можуть бути використані для реалізації конкретних цілей і завдань. При цьому розвиток фінансового потенціалу регіону має здійснюватися за загальноприйнятими критеріями економічної доцільності й ефективності. Але фінансовий потенціал не можна розглядати як суму ресурсів, оскільки кінцевий результат залежить від сукупності взаємодіючих ресурсів та умов їх використання, як синергетичний ефект діяльності всього територіально-виробничого комплексу. Тобто мова йде про сукупний фінансовий потенціал як підґрунтя фінансової конкурентоспроможності регіону, основу його розвитку.

Сьогодні для регіонів України однією з основних проблем, розв'язання яких визначає їх стабільний розвиток, є підвищення їх фінансової конкурентної спроможності, адже тільки за допомогою фінансів можна відчутно активізувати розвиток регіону та країни в цілому,

адже між фінансами та регіональним розвитком існує прямий зв'язок, тобто без достатніх фінансових ресурсів такий розвиток неможливий. Тому, забезпечення фінансової конкурентоспроможності регіону з метою реалізації пріоритетних напрямів сьогоденної регіональної політики сталого розвитку потребує системного і комплексного вивчення виробничо-господарської та фінансової діяльності суб'єктів економічних відносин, а також діагностики, яка базується на використанні системи індикаторів виявлення диспропорцій та визначення ймовірності виникнення дестабілізуючих чинників.

За рахунок коштів місцевих бюджетів фінансуються місцеві видатки, здійснюється капітальне будівництво, інвестиційна та інноваційна діяльність, утримується соціально-культурна невиробнича сфера – освіта, наука, фізична культура та спорт, охорона здоров'я; утримуються органи державної влади, правоохоронні органи тощо. До державних фінансових ресурсів регіону належать кошти місцевого бюджету, відрахування з Державного бюджету, позабюджетні кошти, надходження від майнової і фінансової діяльності органів влади, цільові фонди, розпорядником яких є державні органи влади. До недержавних фінансових ресурсів регіону належать кошти підприємств і організацій, кошти населення, а також цільові кошти, розпорядником яких є громадянські організації, фізичні та юридичні особи.

Аналіз бюджету Дніпропетровської області на 2014 р. свідчить, що доходи складають 8, 818 млн. грн (у їх складі: податкові надходження 3,870 млн. грн., офіційні трансферти (дотації, субвенції) – 4,667 млн. грн.), видатки – 8,817 тис. грн., міжбюджетні трансферти 4 141 685,713 тис. грн. [6]. Також здійснюється фінансування регіональних програм розвитку (Програма стабілізації та соціально-економічного розвитку територій – 200 тис. грн.; Програма реалізації державної стратегії євроінтеграції на регіональному рівні до 2015 року (від 16.09.2005 № 622-28/IV) – 1 200 тис. грн.). При цьому загальна вартість програми складає 51 207 тис. грн. [7]. Джерела фінансування: обласний бюджет, місцеві бюджети, інші джерела, кошти підприємств). Тобто очевидно, що Дніпропетровська область має збалансований бюджетний потенціал, відтак, має високу фінансову конкурентоспроможність.

Продовжуючи список обґрунтування фінансових джерел щодо забезпечення регіонального розвитку слід зупинитися на реалізації таких програм, як: 1) Програма «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні», оцінена в 20 000 000 євро. Термін виконання цієї Угоди про фінансування почався з 19.12.2012 р. і закінчується через 84 місяців після цієї дати. Передбачено пряме фінансування з державного бюджету; 2) державний фонд регіонального розвитку створений під реалізацію інвестиційних програм (проектів) регіонального (міжрегіонального) значення та тих, що реалізуються у містах обласного значення, – не менш як 1000 тис. гривень; для інвестиційних програм (проектів) районного значення та тих, що спрямовані на розв'язання проблем однієї або декількох територіальних громад (міст районного значення, сіл, селищ), – не менш як 200 тис. гривень; 3) співфінансування з місцевих бюджетів та інших джерел передбачене у таких розмірах для інвестиційних програм (проектів), що реалізуються у м. Києві, – не менш як 20% загальної суми коштів, передбачених для їх фінансування за рахунок усіх джерел у поточному бюджетному періоді; для інвестиційних програм (проектів), що реалізуються в обласних центрах, – не менш як 10% загальної суми коштів, передбачених для їх фінансування за рахунок усіх джерел у поточному бюджетному періоді; для інвестиційних програм (проектів), що реалізуються у містах обласного та районного значення, а також для об'єктів, які належать до спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст і перебувають в управлінні обласних рад, – не менш як 5% загальної суми коштів, передбачених для їх фінансування за рахунок усіх джерел у поточному бюджетному періоді [10]. Міжнародна технічна допомога може залучатись у вигляді: будь-якого майна, необхідного для забезпечення виконання завдань проектів (програм), яке ввозиться або набувається в Україні; робіт і послуг; прав інтелектуальної власності; фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті; інших ресурсів, не заборонених законодавством, у тому числі стипендій. Так, зокрема, 17 млн. євро було надано Єврокомісією в межах

Програми «Розвиток та співробітництво – Євродопомога» і спрямовано на впровадження програм соціально-економічного розвитку в регіонах України, міжрегіональну взаємодію за участю місцевих громад з метою реалізації соціальних проектів та ініціатив для задоволення потреб переміщених осіб [10]. Загальновідомо, що інвестиційні ресурси розподіляються за рівнями світової, національної та місцевої економік нерівномірно: близько 90% з них збирає світова економіка, близько 7% – національна і лише 3% інвестицій залучається в місцеві економічні проекти. Звідси ясно: якщо регіон має намір розвиватися, то отримувати необхідні ресурси йому доведеться на глобальному економічному рівні. А це означає, що регіон неминуче повинен позиціонувати себе як «трамплін» для запуску і реалізації найбільш перспективних світового рівня проектів.

Узагальнюючи здійснені нами дослідження в сфері формування фінансового потенціалу регіону і фінансових ресурсів, слід відмітити основні конкурентні переваги, які вже були сформовані і дедалі формуються під їх впливом (рис. 1).

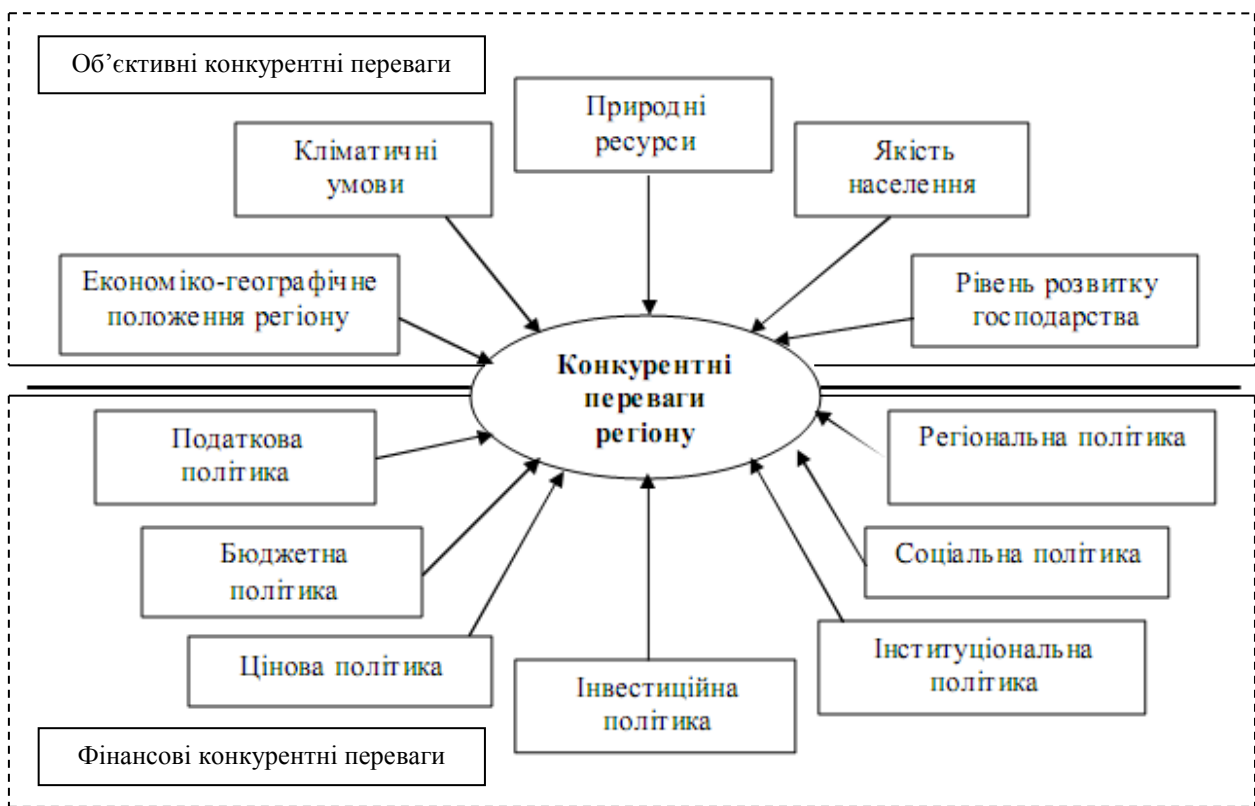

Рис. 1. Складові елементи формування конкурентних переваг регіону (складено авторами)

Як міра оцінки фінансових конкурентних переваг нами пропонується використовувати узгоджену систему показників, що дозволяє порівнювати різні індикатори з метою отримання інформації про глибину і характер процесів, що відбуваються на тій чи іншій території, які, власне і створюють, систему показників визначення фінансової конкурентоспроможності регіону. Вони охоплюють: показники загальної оцінки насиченості території регіону елементами продуктивних сил та освоєння території регіону та показників, що відображають: масштаби економіки регіону; результативність економіки регіону; якість відтворення населення в регіоні; стан і відтворення основних засобів у регіоні; самозабезпеченість регіону; рівень коопераційних зв'язків у регіоні; фінансові потоки в регіоні; рівень життя населення регіону. Також до переліку показників доцільно включити ті, що нададуть змогу оцінити рівень фінансової конкурентоспроможності регіону, зокрема: коефіцієнт фінансової глибини,

індикатори співвідношення загального обсягу торгів на ринку та чистого процентного доходу банків, співвідношення активів банків та небанківських фінансових установ, співвідношення активів банків та ринкової капіталізації, співвідношення активів банків та ВВП, коефіцієнт ліквідності ринку капіталу. Але, безумовно, цей перелік може бути доповнений з урахуванням можливих (потенційних) конкурентних переваг регіону. Всі вищевказані групи показників та індикаторів мають розглядатися в сучасних Програмах регіонального розвитку на законодавчому рівні, зокрема в Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (рис. 2).

Аналізуючи і порівнюючи останні Державні стратегії регіонального розвитку (на період до 2015 року та на період до 2020 року), слід відмітити суттєві відмінності по-перше, у векторі формування конкурентних переваг та механізмах їх реалізації. Так, очевидний є курс на підвищення регіональної конкурентоспроможності (в тому числі, фінансової) за рахунок розгалуження інструментів. Так, зокрема, акцент в щойно прийнятій Стратегії регіонального розвитку відповідно до вказаного пріоритету поставлений на: 1) забезпечення розвитку інфраструктури міст; 2) підтримка інтегруючої ролі міст як центрів економічного та соціального розвитку; 3) поліпшення транспортної доступності в межах регіону; 4) розвиток сільської місцевості; 5) розвиток інтелектуального капіталу; 6) підвищення рівня інноваційної та інвестиційної спроможності регіонів; 7) розвиток підприємницького середовища та конкуренції на регіональних товарних ринках; 8) раціональне використання природно-ресурсного потенціалу; 9) збереження культурної спадщини та найцінніших природних територій; 10) розвиток транскордонного співробітництва; 11) диверсифікація джерел енергопостачання та підвищення рівня енергоефективності в регіонах [2].

У нашому дослідженні створення потужного фінансового потенціалу регіону є предметом забезпечення реалізації Стратегії/Програми щодо підвищення його конкурентоспроможності. У загальному вигляді взаємозв'язок компонентів в межах запропонованого механізму зображено нами на рис. 3.

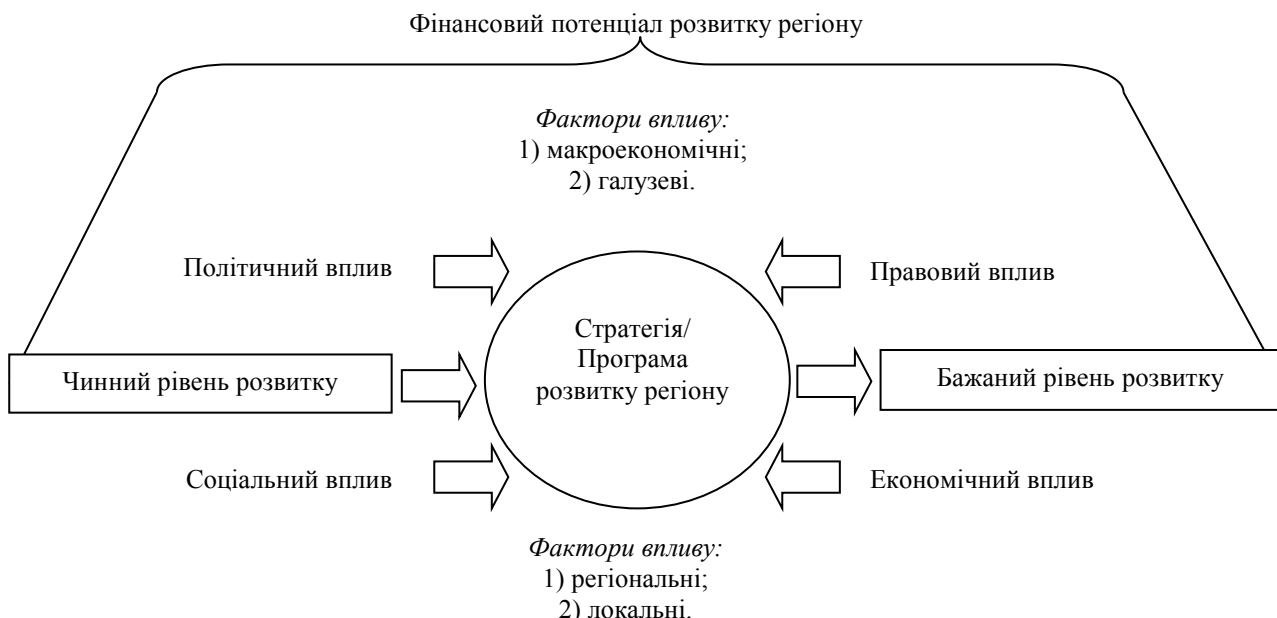

Рис. 3. Механізм формування і реалізації Стратегій/програм регіонального розвитку із забезпеченням конкурентних переваг (Джерело: розроблено авторами)

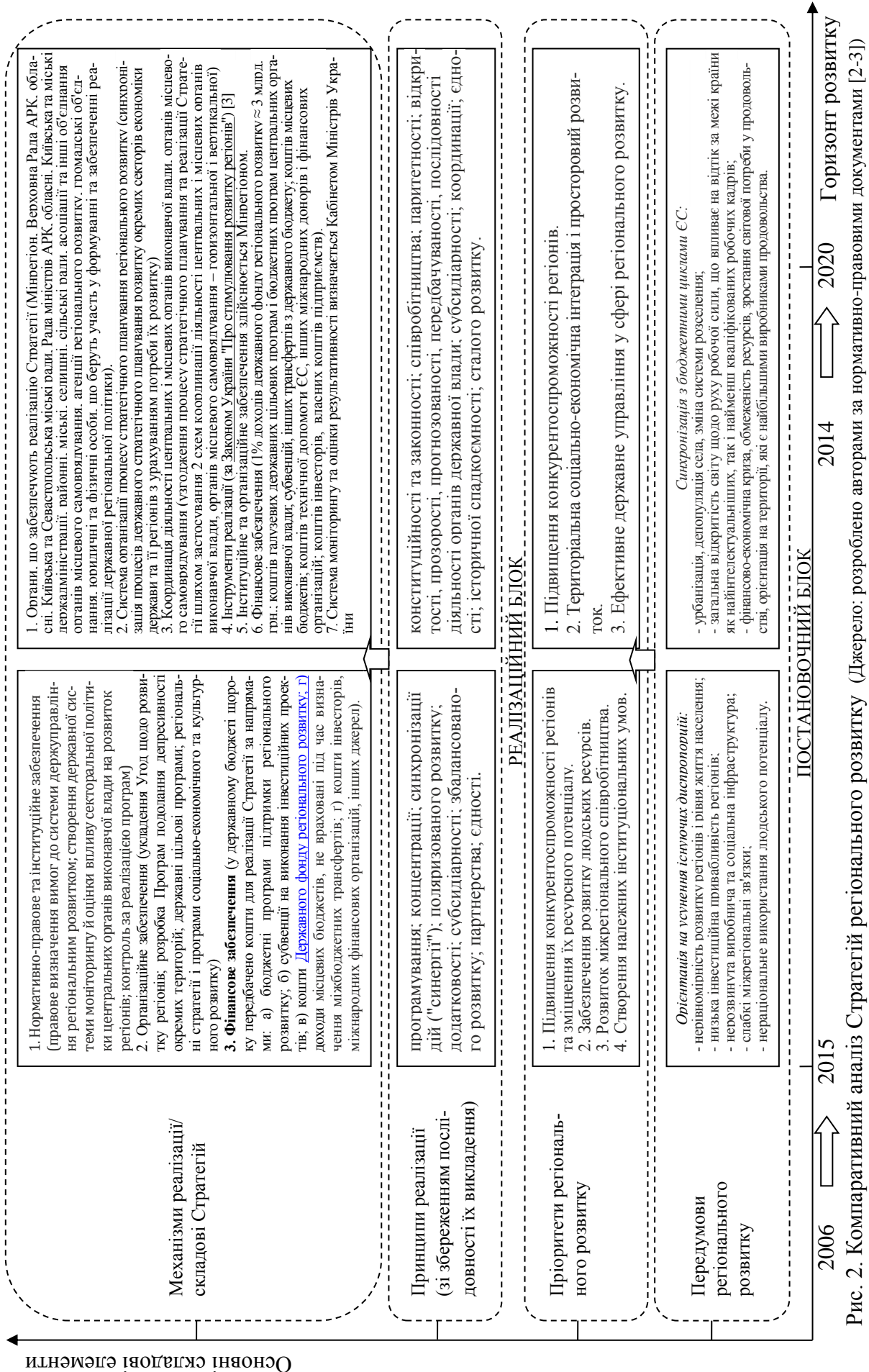

Рис. 2. Компаративний аналіз Стратегії регіонального розвитку (Джерело: розроблено авторами за нормативно-правовими документами [2-3])

Узагальнюючи викладені міркування, слід зазначити, що успішне формування ключових факторів успіху (конкурентних переваг) регіону на локальному, регіональному, галузевому і макроекономічному рівнях під впливом соціально-економічного і політико-правового середовища, з урахуванням аналізу чинного стану і проектування бажаного, мають створити потужний фінансовий потенціал регіону, який, в свою чергу, є основою забезпечення високої конкурентоспроможності регіону (в тому числі, фінансової). Засадами успішного регіонального розвитку при цьому має стати логіко-структурна схема, запропонована П. Сегварі «від комунікацій – до капіталу» [13], що в термінах вітчизняної науки може бути сформульовано як ланцюг формування потужного фінансового потенціалу регіону через ефективні комунікації з владою з метою формування високого статусу довіри, які в сукупності перетворюються на нормативно-реалізовану інформацію, за допомогою чого формується система знань, потрібних для формування капіталу регіону, тобто: комунікації → довіра → інформація → знання → капітал.

ВИСНОВКИ

Таким чином, фінансовий потенціал (на відміну від фінансових ресурсів) формує передумови забезпечення позитивної динаміки розвитку регіону за рахунок не лише наявних ресурсів, а й невикористаних можливостей. Тобто він характеризує фінансову міць або здатність регіону (окремих його суб'єктів) брати участь у створенні матеріальних благ і наданні послуг, формуючи тим самим його конкурентні переваги. Розуміючи фінансову конкурентоспроможність регіону як його здатність ефективно використовувати і залучати фінансові ресурси на конкурентній основі з метою розширення сукупного фінансового потенціалу (насамперед бюджетного, податкового, банківсько-кредитного, страхового, фондового та інвестиційного).

Фінансовими конкурентними перевагами (за умов успішної імплементації Стратегій та програм регіонального розвитку) мають стати: податкова, бюджетна, цінова, інвестиційна, інституціональна, соціальна і регіональна політики. При цьому оцінка фінансової конкурентоспроможності регіону має здійснюватися за допомогою системи показників та індикаторів.

Аналіз основних нормативно-правових документів, які обґрунтовують формування механізму фінансової конкурентоспроможності на регіональному рівні в Україні свідчить про суттєві відмінності у векторі формування конкурентних переваг регіонів та механізмах їх реалізації [1; 2; 4; 6]. Курс на євроінтеграцію обумовив деталізацію нормативних документів з урахування про європейських ініціатив у реалізації регіональних механізмів, зокрема, змінилися пріоритети регіонального розвитку, принципи розвитку та механізми його реалізації (особливо в зміцненні і розгалуженні фінансового забезпечення). Започатковано реформи в сфері перегляду сфер відповідальності регіонів і органів місцевого самоврядування, що вже певним чином позначилося на укріпленні конкурентних позицій в ринкових умовах, що потребує оцінки бюджетного потенціалу регіону і є перспективою подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456- VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – 24.12. – № 50 – 51. – С. 1778. – ст. 572 (зі змінами і доповненнями).
2. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001, зі змінами і доповненнями (не чинна) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/КР061001.html.
3. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 (чинна з 9 вересня 2014 р.) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/КР140385.html.
4. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08.09.2005 № 2850-IV, зі змінами і допов-

неннями (чинна редакція з 2 грудня 2012 р.) [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T052850.html.

5. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.

6. Про обласний бюджет на 2014 рік: Постанова Дніпропетровської обласної ради [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://oblrada.dp.ua/official-records/budget>.

7. Угода про фінансування програми «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_b48.

8. Питання державного фонду регіонального розвитку: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 липня 2012 р. № 656, зі змінами [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/656-2012-%D0%BF>.

9. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги: Постанова Кабінету міністрів України від 15 лютого 2002 р. № 153, зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF/para18#n18>.

10. Допомога ЄС Україні: Аналітична довідка Представництва України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/eu-policy/assistance>.

11. Лисяк Л.В. Детермінанти фінансової конкурентоспроможності у ринковому середовищі / Л.В. Лисяк, Д.О. Гетьман // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії. – 2013. – № 2(30). – С. 112-122.

12. Місцеві фінанси / За ред. д.е.н., проф. О.П.Кириленко. – 2-ге вид. доп. і перероб. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2015. – 448с.

13. Регіональна політика в умовах європеїзації: Європа регіонів. Проект партнерства Канада – Україна «Регіональне врядування та розвиток»: Наукова презентація / П. Сегварі. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://svitppt.com.ua/politika/regionalna-politika-v-umovah-evropeizacii-evropa-regioniv.html>.